

ARAB TILINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI

Hafizov Najmiddin Abdurashidovich

Renessans ta'lim universiteti "Xorijiy til va adabiyoti"

kafedrasi arab tili fani assistent o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15706262>

Arab tili — qadimiy va boy tarixga ega bo'lgan til bo'lib, uning shakllanishi va rivojlanishi uzoq davom etgan jarayon hisoblanadi. Arab tilining shakllanish bosqichlarini bilish tilning tabiati, rivojlanish tarixi va madaniy ahamiyatini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Quyida arab tilining asosiy shakllanish bosqichlari yoritiladi.

1. Qadimgi arab tili.

Arab tilining ilk shakllari eramizdan avvalgi ming yilliklarda mavjud bo'lgan. Qadimgi arab tilida ko'proq og'zaki an'analar, qabilaviy she'rlar va dostonlar mavjud bo'lib, ular qabilalar orasida muloqot vositasi sifatida xizmat qilgan. Bu davrda tilning yozma shakli hali rivojlanmagan, asosan og'zaki til bo'lgan.

2. Yozuvning paydo bo'lishi va qadimiy arab alifbosi.

Eramizdan avvalgi asrlarda arablar yozuvdan foydalanishni boshlashdi. Arab yozuvi dastlab fenikiy yozuviga asoslangan bo'lib, asta-sekin o'ziga xos alifboga aylandi. Bu bosqichda tilga yozma shakl berilib, madaniy va diniy matnlar yozila boshlandi.

3. Klassik arab tilining shakllanishi (Islomdan avvalgi va dastlabki davrlar).

Eramizning 6-7-asrlarida Arabiston yarim orolida klassik arab tili shakllandi. Bu til asosan Qur'oni Karim tilidir va u boshqa arab dialektlaridan farqlanib, standart til sifatida qabul qilindi. Klassik arab tili adabiyot, ilm-fan va diniy matnlar tiliga aylandi.

4. Arab tilining kengayishi va rivojlanishi (Islom davri).

Islom dini tarqalishi bilan arab tili geografik jihatdan kengayib, ko'plab hududlarda rasmiy til va ilmiy til sifatida keng qo'llanila boshlandi. Bu davrda arab tilining leksikasi, grammatikasi va uslubiy jihatlari yanada rivojlandi, ko'plab lug'at va darsliklar yaratildi.

5. Zamonaviy standart arab tilining paydo bo'lishi.

XX asrda arab mamlakatlarining mustaqilligi va zamonaviy davlatlar tashkil topishi bilan zamonaviy standart arab tili (Modern Standard Arabic — MSA) shakllandi. MSA klassik arab tiliga asoslanib, zamonaviy hayot va ilm-fanning ehtiyojlariga moslashtirildi. U hozirda matbuot, ta'lim va rasmiy nutqda qo'llaniladi.

6. Og'zaki dialektlarning rivojlanishi.

Arab tilining og'zaki dialektlari (masalan, Misr, Levant, Mag'rib dialektlari) esa o'z alohida rivojlanish yo'lini bosib o'tgan. Ular mintaqaviy madaniyat va urf-odatlariga moslashgan holda shakllangan bo'lib, kundalik muloqot tilidir.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, arab tilining shakllanishi uzoq va murakkab jarayon bo'lib, u qadimgi og'zaki til shakllaridan boshlab, klassik va zamonaviy standart tillargacha rivojlandi. Har bir bosqich tilning madaniyati va tarixidagi muhim voqealar bilan chambarchas bog'liq. Arab tilining bu boy tarixi uni o'rganish va tushunishni yanada qiziqarli qiladi.